

Az ínség báránykái

Rongyos Budapest: – ez a „díszítő” jelző illik hozzád. *A tündérszép főváros* talán mégsem egészen találó. Tegnap este a bizottsággal én is végigszaladtam a nyomortanyákon, s egy szurtos pincegádor mellett, szemben egy kapuval, amelyről csak a dantei felírás hiányzott, kényszere-dett mosollyal gondoltam arra, hogy nemrég külföldi vendéget kalauzoltam, megmutatván neki a főváros összes nevezetességét, s erről a nevezetességről megfeledkeztem. Elvittem őt a gótikus márványpalotába, ahol az első rend hozza a törvényt, de nem vittem el ide, ahol a negyedik vagy negyvenedik rend nem hozza a törvényt. Önkéntelenül a francia forradalom frazeológiájával élek. Amikor tegnap éjjel mellemen a piros papiroscsillaggal házról házra jártam, még inkább éreztem, hogy az éjszaka, amelyen minden rozoga ajtón bezörgettünk, izgató, bibliai és történelmi éjszaka, és a képek, melyeket láttam, ismerősek a történelemből. Budapest sereg-szemlét tartott a nyomorúsága fölött.

Akit kérdeznék, hogy mit látott ezen az éjszakán, az hamarjában nem tud felelni, megdörzsöli a szemét és hallgat. A pesti nyomor nem romantikus és nem színes, mint a francia vagy az olasz, ez szürke, mint a por, és szürke, mint a szomorúság. Beszéltünk egy anyókéval, szegénykének évek óta az minden keresete, hogy negyven fillért kap egy cukrásztól, akinek diókat tör, és a szavában nem rezgett semmi szemrehányás. Láttunk olyan házat, amelyben hatszáz ínséges lakik, voltunk olyan odúban, amelyben tizenhét ember él egymás hátán, meglátogattuk azokat, akik három-négy centiméteres víz fölött, állványokon alusznak, de úgy érezzük, hogy ezekben a zsíros leheletű, förtelmes intérieurökben már békésen húzódnak meg egymás mellett, nyikkanás nélkül, a nyomor ötletessé tette őket elviselni a nagy-nagy nyomort. Némely helyütt a szagok kakofóniája fogadott, a csiríz, a petróleum, a kénes gyufa, az állott ruhaszag orrfacsaró egyvelege. Az arcok azonban mindenütt fásak voltak és bambán-közönyösek. Addig korbácsolta őket a nappal gondja, amíg elaludtak, majdnem állva, mint az orosz-japán

Életkép
1930-as évek
BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény
Haár Ferenc felvétele

„...erről a nevezetességről megfeledkeztem.”

háborúban a katonák, akik a sorban, puskával a vállukon, nyitott szemmel aludtak. Ami valaha az életükhöz tartozott, arról úgy beszélnek, mint valami távoli dologról. A gyermekükről, akit pár forintért eladtak, a testvérükről, aki öngyilkos lett, a halálról, amely nem is borzalmas nekik. Állandóan a fegyház mellett táncolnak el, ártatlanul. Mosdót egyetlenegy lakásban se láttam. Amíg a bizottság végzi a maga munkáját, az élet is megy az útján. Egyik szobában megnyúlt, sovány orral haldoklik egy hektikás, a másikon rí a csecsemő. Összegabalyodva, mint a patkányok a kanálisban, mint a békák a kövek közt, élnek-halnak, az élet végzetes törvényei szerint, és aki bekukkan hozzájuk, egy intenzív pillanatban érzi az egész, hosszú-hosszú életük céltalanságát.

Mi a leglázítóbb? Az, hogy ezek az emberek egyáltalán nem láznak. Nem tudják, hol vannak. A szemük nem veszi észre a perspektívát, az orrukat nem facsarja a bűz, a tapintószemölcsük nem érzi azt a ragadós, nyúlós, enyves és gyanús piszkot, amely a nyomor kovásza és téstája. Úgy tekintenek ránk, akik *kívülről* nézzük őket, mintha egy idegen világból pottyantunk volna ide, és nem értik a csodálkozásunkat. Valahol – egy leírhatatlan lebujsban – fölemeltetem a lámpát, hogy lássam a barna és szőke fejeket, az őszbe csavarodó hajzatokat, amelyek a homályban fantasztikus gomolyagban keverődtek, és beletekintettem a szemekbe – ezekbe a kis, kerek, színes ablakokba – a kék szemekbe, a zöld szemekbe, hogy kiolvassam a vallomásukat. Mert hervadt szájuk már nem tud panaszkodni. A lámpavilágban nyugodtan ragyogtak ezek a szemek. Nincs bennük semmi türelmetlenség, amint ráemelik tekintetüket a fakó bútorokra, a ványadt ágyra, a keshedt cihákra, a rongyokra, az ezerszínű rongyokra, a nyomor internacionális lobogóira. A szoba hasonlít egy csatatérre. Itt fekszenek egymás mellett, akik hanyatt vágódtak a harcban. Már semmi önvédelmi gesztust se tesznek. Lankadtan nyúlnak el a pállott almon, minden áldott nap visszatérnek ezekbe a cellákba, és ideges kézzel csak azon munkálnak, hogy feltartsák a *status quo*-t, mert halálra riadt szemükben még mindig él a sejtés, hogy még mélyebbre hullhatnak, még piszkosabb piszokba, még bűzősebb bűzbe, még nincstelenebb nincstelenségbe. Nem tudják, hogy elérkeztek a határig. A föld a határ. Aki a földre hull, aki ilyen cellákba, vityillókba és irtózatba esik, az már tovább nem zuhanhat. Van bennük valami elégedettség. Nem láthatom őket a nyomor katonáinak: az élet árva gyermekei, a szenvedés, a reménytelenség, az ínség báránykái ők.

Egy házmester – maga is rongyos és szegény, de mint a legtöbb házmester a tőke közelében, a nyomorúsága mellé fölvetve a kapitalizmus gőgjét, és az orráról ezeknek az éhenkórászoknak a lenézése sírt le – bizalmasan a fülembe súgta, hogy a munkanélküliek fele attól riadna meg igazán, hogyha

lenne munkája, s alapjában csak színészek és gazemberek. Boldog isten, ki hiszi el e balkörmű szociológus és lélekbúvár házmester-bölcsességét? Lehet, hogy egy részük ma már csak fanyalogva dolgozna, és bizonyos, hogy nem égne kezük alatt a munka, de hisz a testük elrongyolódott, az idegrendszerük megromlott, a szellemük eltompult, és az agyvelejük, a gyomruk, az egész valójuk megbénult a kilátástalan harctól és a nyomor olcsó narkotikumától, a pálinkától. Ezek az emberek már szabadok és felelőtlenek; nekik már luxus a lelkiismeret: ők a mai reakciós politika produktumai. Előttem hever a fővárosi statisztika kimutatása. 1911. január elsején tartották meg a népszámlálást, amely szerint Budapesten 218 000 ipari munkás van. Akkoriban a legjobb konjunktúrák uralkodtak, dandárjával volt a munka, az ezresbankók a levegőben röpködtek, magas kölcsönök kötődtek, a földből egymás után nőttek ki az öt-hatemeletes házak. Aztán következett az 1912-es év, a háború, a félelem, a letörés éve. A vállalkozások megszűntek, a munkásság színe-java külföldre menekült, vagy vidékre ment elkallódni, számításunk szerint legalább hatvan-hetvenezer ember. A csepeli tölténygyárból ezerkétszáz embert bocsátottak el. Ma pedig harmincezer munkás áll kenyér nélkül, vagyis a munkásság húsz százaléka. Ha a statisztikát nem ebben a hónapban állítják össze – a tavaszi föllendülés idején –, hanem januárban, akkor kiderül, hogy télvíz idején a munkásság negyven százaléka – majdnem a fele – nem kapott munkát.

Izgatottan jártam végig a kálváriájukat, és vigasztalás nélkül gondolok arra, hogy ezeket az embereket „segíteni” fogják. Akik összeírták őket, azért írták össze, hogy morzsát és alamizsnát dobjanak nekik. Az alamizsna arra szolgál, hogy kifoltozzák a rongyokat, és fenntartsák a nyomor status quoját. Nem segít rajtuk, csak a betegségi tüneteket enyhíti ideig-óráig. Az ilyen kezelést az orvosi tudomány palliatív kezelésnek nevezi. Amikor a nyavalyát nem lehet gyógyítani, az orvos a természetre, a szervezet ellenálló és regeneráló képességére bízva a gyógyítás munkáját, és antipirint, digitálist ad, vagy ha a beteg menthetetlen, morfiumot, hogy legalább fájdalom nélkül szenderedjen át a halálba. A reakciós magyar politika felcserei – úgy látszik – „lemondtak” harmincezer betegről. Mert csak tüneti kezeléshez folyamodnak. Ennek a rendszernek a politikai tudományokban kuruzslás a neve.

(*Világ*, 1914. március 25. – F, 25–28. old.)